

mutatványjaival próbálni kifejezni a valóságot", mint ahogy Hevesi András maga is mondja, alig emelkedik túl a kolportázs nivóján, csalódást okoz, és mindenhez közelebb esik, mint éppen a korszerű irodalomhoz. Hiába kritikusok fáradozásainak, jóakarató kiadók áldozatkészségének, értelem, szellem, kritika és magatartás helyett csupán betűkkel telenyomatott papirlapokat kap cserébe a félrevezetett olvasó.

Egyebekben igaztalan lennék Hevesi Andráshoz, ha legtávolabbról is kétségbevonám mesterségbeli képességeit, eszközei felett való bámulatos készségét, stílusát, igen, deferáljunk, stílusát, ami ha nem is végső feltétele a mesterségnek, de mindenesetre kiegészítője annak. Kritikusok reménykedő pillantást vetve bizonyos írókra, akik még nem ébredtek fel álmodozásukból, magasabb hivatottságukra emlékeztetve szokták őket ildomtalanul kitanítani. Ez módfelett neveletlen dolog, magam részéről mellőzöm is ezt a faragatlan szokást, mit tudja végeredményben a kritikus, még abban az esetben is, ha az íróval néhanapján közösséget vállal, hogy merre vezet, miféle örvényeken át, miféle megrendüléseken keresztül, micsoda összeroppanásig hangos jajveszékeléssel az író útja. Hevesi András útja csak most indul, hogy alkalom lesz rá, amidőn érezni is fogja ezt a világot, amiben él, abban senki sem kételkedhetik. Hiszen oly szépen ír a szomorúságról, máris ír a hűségről, máris csalódást érez környezetének szemlélése nyomán, bizony érezni lehet, hogy undorodik is, ami minden jó és termékeny erőnek a kezdete. Gide, Thomas Mann is tévelyegtek részükre idegen utakon, míg meg nem találták azt a kifejezési formát, ami magatartásukat ezzel a világgal, e világ népeivel és e népek eszméivel meghatározta. Milyen termékeny is író részére az eféle tévelygés, szükséges is, eme tévelygések nélkül nincs is remény, hogy rátaláljon egy, részére megoldást jelentő utra. Ez az ut lehet a kereszténység, a pogányság, az anarkia vagy a rend útja, csak a semmié nem lehet soha, mert az körbefut, tehát alkalmatlan a közlekedésre és különben sem vezet sehova.

Remenyik Zsigmond

LOUIS FISCHER: VOYAGE SOVIETIQUE (N. R. F. Paris, 1936)

Minden napnak, mint régebben, most is megvan a maga Oroszországról megjelent utleírása; az utazó több-kevesebb buzgalommal igyekszik behatolni a számára idegen lelkületekbe és céljául tűzi ki, hogy néhány nap alatt olyan bonyolult problémákat oldjon meg, amiknek tanulmányozása hónapokat, sőt néha éveket kivan. Louis Fischer tanubizonyossága egészen más. Az övé olyan idegen tanuságtétele (L. Fischer amerikai), aki évekig élt a Szovjetben, s ismeri annak embereit, szokásait, különlegességeit. Azokat az érzéseket, amik az utazót meglepik, jól ismeri. Az események viszonylagos értékét, jelentőségét jól tudja megadni. Így könyve az a mű, ami Oroszországról a legélénkebb, legotthonosabb képet nyújtja és a legjobban érezteti, hogy hogyan élnek a mai oroszok.

Fischer részrehajlatlansága teljes. Nincs előszeretettel, se mellette, se ellene; megfigyel és azt mondja el, amit lát. Megmagyarázza a dolgok „miértjét” és „hogyanját”. Könyve elejétől végig elragadó olvasmány, tele tényekkel s ha szükséges, adatokkal is. Amit benne mindenki értékelhet az szemlélete szélessége. A társadalmi élet minden vonását szemügyre veszi s amidőn letesszük a könyvet, az az érzésünk, hogy valóban tanultunk. A könyv megtanítja, hogy mi választja el a mai szovjet-rezsimet az első teoriáktól. A forradalom elveti a nagyon is egyszerűsített elméleteket, amiket kezdetben minden forradalom kénytelen megvédeni, s visszatér az eleinte elítélt elvekhez. Így következik be az egyén új értékelése, a szükséges hierarchia *formai* helyreállítása, az egyéni ha-

szon iránti vágy felkeltése, stb. S mindez az átalakulás enyhe légkörben történik, mert összeesik egy növekedési folyamattal, az általános jólét növekedésével, a nélkülözések korának végével... (m.)

CONSTANTIN STERE: A SZAKITÁS

Const. Stere a napokban elhunyt román demokrata politikus hánytatott és balszerencsés politikai pályája végén nyult az író szerszámai után. Mint bassarábiai román nemes ifjú a múlt század második felében az orosz národnyik mozgalom híveként küzdött a cári önkényuralom ellen, a dolgozó nép jogaiért, később átment az Ókirályságba, hogy a tartománybeli román nép felemeléséért és nemzeti felszabadulásáért harcoljon. Kora ifjúságában megismerte a börtönt és a száműzetést és egész életére eljegyezte magát a népbarátság eszméjével. A román politikai életben való szereplése azonban nem volt szerencsés. Az utóbbi években keveset visszavonultságban élt. Tul a hatvan éven határozta el, hogy megírja emlékiratait. De az emlékiratból regény, sőt regény-ciklus lett, (In preajma Revolutiei. Ed. Adeverul), amit csak váratlan halála szakított meg. önéletrajzi regény ez, és nagy írókat ismerünk meg benne. A národnyik küzdelmek nagy korszaka elevenedik meg benne, és egy áldozatkész élet minden meghasonlása. Az alábbi fejezet a nemesi otthonnal való szakítás történetét meséli el. (K. S.)

A nyári vakációban igen feszült légkör fogadta otthon az ifjú Ványát.

A kuria nagy harcban állt az uradalmi falvakkal a ciripenii malomgát halászati joga miatt.

A földreform meghagyta a malomgátat a földesur birtokában, de ugyanakkor elismerte a volt jobbágyok hagyományos használati jogát is. Ebből kerekedett a vita.

Theodorovna Szmargda úgy értelmezte a földreform rendelkezését, hogy a parasztnak csupán itatni van joguk a malomgátnál.

A zemsztvo-tag Dumitru Morariu házában Ványa jelen volt a falusiak néhány tanácskozásán és érezte, hogy az emberek számítanak az ő támogatására. Még Ilenuta is, — aki időközben érett formájú, penge rugalmasságú, dús szőkefürtű, karcsu nagyleánnyá serdült, — várakozással tekintett rá.

Ilenuta „nagyleány” módján viselkedett, igen tartózkodó volt és nem kockáztatott meg semmiféle régi bizalmasságot. De, amikor a lány a szemébe tekintett, Ványát valami olyan érzés fogta el, amelynek az ő nyájas és szelid természete soha sem tudott ellentállni.

Este, amikor épp egyedül találta apját a tornácon, határozottan előhozakodott az ügyel:

— Mondd, apám, miért nem engedél az embereket halászni a malomgáton? Tudod nagyon jól, hogy a múltban is mindig halásztak. Számukra az igen sokat jelent, te pedig föl sem veszed, — hisz a mi háztartásunk részére jut amugyis elég.

— Nézd, fiam, igazat beszélsz, nem nagy dolog az egész, de így rendel a törvény. Amikor még létezett a robot, halásztak a gáton, de most, amióta a föld egy részét birtokbavették szinte ingyen, mért kapjanak rá a malomgátra is?

Ebben a pillanatban a tornácra lépett Theodorovna Szmargda, aki hallotta Sztjepánovics Jegor legutolsó szavait. Élénk mozdulattal fordult Ványához:

— Te, fiam, amint látom, örömet le is vetkeztetnél bennünket a